

Hrvaška.

Ferdo Rožič: **San Inocenta III.** (Himna uboštvu.) Posvečeno redu sv. Franje o sedamstogodišnjici njegova opstanka. — 8°, str. 20. Cena 40 vin. — Pretečenega leta se je praznovala povsod, kjer deluje zaslužni frančiškanski red, sedemstoletnica njegovega začetka. Za proslavo, ki se je zelo slovesno vršila v zagrebškem samostanu, je spesnil nadarjeni hrvaški pesnik duhovnik Ferdo Rožič lepo pesem, s katero je najlepše proslavil blagoslovljeno delovanje sinov sv. Frančiška. Pesnik si je izbral za predmet sanje papeža Inocenca III., kateri sanja, kako se ves Lateran podira in pada v prah njegov sijaj, dokler ga ne podpro moške novega beraškega reda. V pesem je pesnik lepo vplel veličastno himno uboštvu in onim možem, ki so si to uboštvu izbrali kot najboljši pripomoček proti raznim zmotam onega časa. S tem so res podprli stebrovje Laterana in zaslužili, da jim je pesnik posvetil lepe besede:

„Bosonozi, gologlavi,
s malo Božjeg hljeba,
Ko prosjaci sirotani,
Što ne znadu drugog oca,
osim onog s neba,
Koj i drobne ptice hrani.

Ko lierovi¹ krasni rastu
posred polja travna,
Ne brinuć se, što će zora;
A kad svane ljepši su od
Salomona slavna,
Divni ures pjesmotvora.

Teofori, da ste zdravo
uz Božje nam mire!
Iz neba vas eto k nama!
S nebojaza, s nade kraj vas
grudi nam se šire —
Zato slava, slava vama!“

Janko Barle.

0960

Srbska.

Jovan Skerlić: **„Pisci i knjige.“** IV. knjiga, 8°, str. 162. Cena 2 dinara. — Vseučiliški profesor in urednik „Srpskog književnog glasnika“ Jovan Skerlić je znan srbski kritik. Od njegovih del omenjam: „Pogled na današnju francusku književnost“ (1902), „Francuski romantizem i srpska narodna poezija“ (1908), lepo študijo o Vojislavu I. Iliću, „Srpska književnost u XVIII. veku“, in štiri knjige kritičnih pogovorov, katere je izdal pod naslovom: „Pisci i knjige.“ V teh pogovorih je pretresel najvažnejše pojave o novejši srbski književnosti in dosti mirno in nepristransko ocenil poedine pisatelje. S prejšnjimi tremi knjigami se ne bom bavil, ampak bom samo kratko omenil vsebino četrte, najnovejše knjige. Na prvo mesto je pisatelj postavil razpravo: „Dogmatička i impresionistička kritika“, ki je, nekoliko popravljena in izpopolnjena, vzeta iz njegovega prvega predavanja „na veliki šoli“ l. 1901. pod naslovom „Istorija i metod književne kritike“. Najpreje tolmači, kaj je to dogmatična kritika, katere zastopnik

¹ Liliže.

je sedaj M. T. Brunetiére, in kaj je impresionistična kritika, ki se je razvila na Francoskem zadnjih dvajset let. Pisatelj simpatizira z zadnjo, čeravno se ne morem strinjati z vsemi njegovimi izvajanji. Obširno študijo (str. 23—96) je posvetil Skerlić pokojnemu pisatelju Stefanu Sremcu, ki je bil eden najpriljubljenjših in največ čitanih srbskih pisateljev. O malokaterem pisatelju se je po smrti toliko pisalo; pri tem pa so se njegove zasluge in pisateljske zmožnosti tudi precenjevale. Sremac je bil profesor zgodovine in je napisal tudi lepo število zgodovinskih povesti, vendar ne na temelju resne in prave kritične zgodovine, kateri je bil v svoji domovinski navdušenosti nasprotnik, nego po stari rodoljubni tradiciji; zato pa so te njegove povesti dobro čtivo za narod, ali prave književne vrednosti nimajo. Sremac ni bil samo tradicionalist v zgodovini, ampak tudi v politiki, s katero se je mnogo in strastno pečal in jo je vplel tudi v svoje povesti, katerih je malo, kjer ne bi on v rezki satiri pokazal svoje politične antipatije. Rojen na južnem Ogrskem, je prišel kot mlad človek v južno Srbijo, ki je imela takrat še značaj turške provincije. V Nišu, stari srbski prestolnici, je preživel enajst najlepših let svojega življenja in tu se je tudi začelo njegovo književno delovanje. Ljubil je te kraje iskreno; največji del njegovih povesti (kakor tudi njegovi dve najboljši povesti „Ivkova Slava“ i „Zona Zamfirova“) se tu dogaja, kjer ga je še vse spominjalo na stare, dobre čase. Sremac je bil prijatelj preprostih ljudi, sovražil je forme in etiketo in bil najbolj zadovoljen, če je sedel v kaki zakajeni kavarni ali predmestni gostilni med nižjimi sloji, katere je tudi v svojih povestih opisal. Skerlić pravi: „Sremac je dao obrazac vinske pripovetke. On je bio pesnik nalivenog bokala i punoga stola.“ Tako življenje je poznal on dobro in ga tudi realistično opisal, toda gledal ga je jako enostransko, njegovo človečanstvo je predstavljeno po najnižjih in najprimitivnejših tipih. Prav pravi njegov kritik: „Mi bismo hteli, da bežimo iz tog isključivog putnog i fizičkog života, iz toga mravinjaka najgrubljih i najvulgarnijih tipova, iz tog carstva primitivnih nagona i niskih strasti, mi bismo hteli, da poletimo iz tog zemaljskog blata u čist zrak, u svetlost, u čistotu i u poeziju.“ V svojem pripovedovanju je bil Sremac često preobširen in je vplel v povesti razne epizode, ki bi bile prav lahko izostale. Največja njegova vrednost je v živih in vernih spisih poedinih oseb. Noben srbski pisatelj nima toliko živih ljudi, tako dovršeno obdelanih tipov, kakor Sremac. Tudi dialog mu je naraven in veren. Zato je tudi postal najbolj popularen pisatelj širšega književnega občinstva. Oglasil se je, ko je začelo popuščati zanimanje za vaško povest, in njegovi humoristični in satirični opisi malega mesta in malih meščanov so bili kot neka reakcija proti sentimentalni in idilični vaški povesti. Skerličeva študija se lepo bere, ker ni pretiraval zaslug in pa talenta popularnega in zelo priljubljenega pisatelja, ampak je mirno in z dokazi pokazal tudi njegove napake in nedostatke.

Prav zanimiv je tudi članek: „Jedna književna zaraza“, v katerem ocenjuje: „Posmrtni počasti“, pesme gimn. profesora u Valjevu Sime Pandurovića. Pandurović je eden boljših in originalnejših mlajših pesnikov, toda pesimist in učenec

francoskih dekadentov. On ne poje več o oni stari svetovni bolečini, ki so jo romantiki tako opevali, njegov bolni pesimizem je iz dekadentske poezije gnilobe. Prav pravi kritik, da „Posmrtni počasti“ delujejo na čitatelja težko in mučno, kakor da je vso noč prebdel poleg mrliča, kjer se razvija smrad voščenih sveč in telesa, ki je že začelo razpadati. „Posmrtni počasti“ so duševni prehod iz nevrastenije v nevropatijo, iz literature na kliniko („Sopstvena svest mi liči na bednu panoramu“, „U svesti mojoj istina ne važi“, „Ja ću rado kreten biti“, „U košuljama belim parkom ovim, gdje bolnički se miris širi jak...“). To je skrajna točka, do katere so v srbski književnosti prišli na lovu za originalnostjo, za redkimi in močnimi senzacijami in nepričakovanimi efekti. Skerlić obžaluje, da je v to strujo zabredel pesnik, ki je brez dvoma nadarjen, morda bolj kot njegovi drugovi, in da tako nerazumno in brez cilja trati svoje lepe sposobnosti, in je zato odločno nastopil proti tej nalezljivi bolezni, ki je prišla od zahoda, kjer je že propadla. Skerlić želi, naj bi se pesniki zopet vrnili k zdravi poeziji, in je temu posvetil članek: „Obnova naše rodoljubne poezije“. Omenja rodoljubno pesništvo šestdesetih let in za primer navaja dva sedanja pesnika, Aleksija Šantića iz Hercegovine in Veljka Petrovića iz južne Ogrske. V pesmih enega in drugega se kaže velika ljubezen do kneta in zemlje, kjer jima je tekla zibelka.

Nadalje je pisatelj izpregovoril o dveh zbirkah črtic, ki ju je izdal pod naslovom: „Pod životom“ (1905) in „Vitae fragmenta“ (1908) eden boljših mlajših

pisateljev M. M. Uskoković. V teh zbirkah je več bolj slabih stvari, že večkrat povedanih pesmi v prozi; pisatelj želi biti tudi modern (naslov zbirke: „Za umorne ljude“), ali vsekakor se mu vidi, da je talentiran in bo, ko se bo nekoliko umiril, lahko napisal boljše in večje stvari. Pod naslovom: „Jedan zadocneli (zakasneli) pesnik“ ocenjuje Skerlić pesmi Dim. Gligorića Sokoljanina, enega srbskih „poetae minores“, ki je mnogo pesnil, toda so vse njegove pesmi brez vsake književne vrednosti. Tudi o pesmih Vojislava I. Ilića ml., ki je nekak voditelj srbske moderne, se Skerlić nepovoljno izraža, tako da bi se mu za dobro polovico njegovih pesmi moglo mirno reči: „da mu nije bilo potrebno na koricama potpisati se kao Vojislav I. Ilić-Mladji, jer nije bilo nikakove opasnosti, da se njegovi stihovi pripišu Vojislavu I. Iliću pravom, Vojislavu I. Iliću jedinom“ (starejšemu, znamenitemu srbskemu pesniku). V članku: „Stari i mladi u srpskoj književnosti“ odgovarja Skerlić ravnostemu Iliću, da je bil list „Srpski književni glasnik“, ki ga on urejuje, vedno odprt vsem pisateljem, brez razlike let in šol; gledalo se je le na to, da je bilo ono, kar je kdo napisal, dobro. Sploh so bili tudi drugi srbski časopisi pristopni vsem pisateljem in bile v njih zastopane vse šole. Tolazilno je, da se je v javnosti malo poznala borba med starimi in mladimi.

S to knjigo je Skerlić zopet pokazal, da ume zdravo in trezno kritiko, in je s svojimi kritičnimi članki dobri stvari izvestno mnogo koristil.

Janko Barle.

Glasba.

Koncerti.

V prvem koncertu tekoče sezone (1909/10) smo imeli priliko slišati Hrvatsko pevsko društvo „Kolo“ iz Zagreba pod vodstvom zborovodja g. Antona Anděla. Spored vsega koncerta so tvorile izključno samo hrvaške izvirne skladbe, instrumentalne in vokalne. Zastopani so bili najmarkantnejši skladatelji iz vseh dob, odkar se goji med Hrvati umetna glasba: Lisinski, pl. Zajc, Novak, Albini, Rosenberg-Ružić in Hatze.

Koncert je otvorila „Slovenska Filharmonija“ pod vodstvom kapelnika gosp. Talicha ter izvajala Albinijevo overturo k operi „Tomislav“. Albini, čigar ime in glasba slovi danes tudi že izvun ožje domovine — (opozarjam zlasti na njegovo opereto „Baron Franjo Trenk“, ki jo proizvajajo letos v dunajski ljudski operi) —, se nam je predstavil kot soliden skladatelj in razumen inštrumentator. Vidi se mu, da je imel že precej opraviti z orkestri in da mu razne tajne posameznih inštrumentov niso neznane. Primerno dolga, v glavnih temah dobro kontrastujoča, v celoti lepo zaokrožena in vseskozi plemenita skladba je napravila najboljši vtis. „Slovenska Filharmonija“ in njen inteligentni in energični kapelnik sta žela opravčene aplavze. Moški zbor „Kola“ je pozdravil na

koncertu zbrano slovensko občinstvo z jako udomačenim in priljubljenim dr. G. Ipavčevim zborom „Slovenec sem“. Takoj po odpetih prvih taktih smo vedeli, kak zbor imamo pred seboj. Ne vem, če je kdaj kako slovensko pevsko društvo ta zbor lepše, bolj gladko in precizno izvajalo. A to je bil samo gorak pozdrav; kmalu nato smo čuli pravo koncertno skladbo, Zajčev ognjeviti zbor „Crnogorac Crnogorki“. Tu se je šele pravzaprav začel in sploh mogel razvijati impozantni moški zbor „Kola“. Ne vem, kateri reči sem se bolj divil: čisti intonaciji, finemu dinamiškemu niansiranju, ritmični preciznosti ali čuvstvenemu prednašanju. Mislim, da nam je vsem, ki smo bili pri koncertu, nastop moškega zbora „Kola“ posebno imponiral, in bi delali zboru krivico, če bi ga ne prištevali najboljšim moškim zborom, kar jih je sploh. Ženski zbor „Kola“ je nastopil z ljubkim Lisinskijevim „Zborom Hrvatic“ iz opere „Porin“ (II. dejanje, 1. prizor). Preproste, a prisrčne eno- in dvoglasne Lisinskijeve popevke, ki se jim je kaj dobro prilegalo skromno in nežno sviranje godal, so kakor hladilni balzam lile v naše duše. — Tudi ženski zbor razpolaga s precej dobrimi glasovi in je dosti dobro izvežban. Gospod Ernesto vitez Cammarota je pel dva samospeva s klavirjem: Rosenberg-Ružičev „Biser suze“ in Hatzejev „Da sam bogat!“